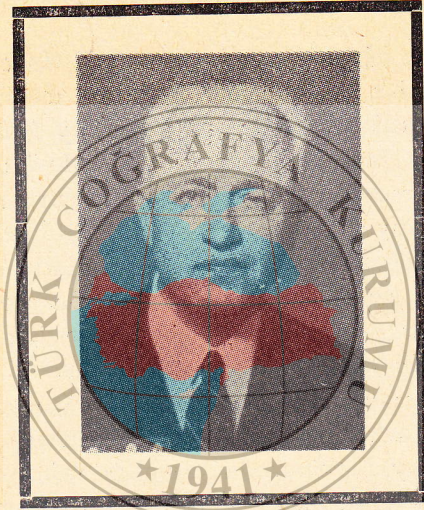

**TÜRK COĞRAFYA KURUMU VIII. TÜRK COĞRAFYA KONGRESİ
ve XVIII. MESLEK HAFTASI AÇILIŞ KONUŞMASI**

(Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi)

Prof. Ali Macit ARDA
(1887 — 1967)

Sayın Dinleyenlerim;

Bugün 14 Aralık 1967 Perşembe. Toplantımıza şeref veren misafirlerimizle üyelerimizi selâmlarım. Programı elinizde bulunan VIII. Türk Coğrafya Kongresi ile XVIII. Coğrafya Meslek Haftasını açmakla bahtiyarım. Bu münasebetle, böyle bir ödevin bana terettüp etmesinden kıvanç duymakla birlikte kederliyim. Çünkü, yakın zamanlara kadar bu şerefli ödevi yerine getiren Başkanımız Sayın Prof. Ali Macit Arda şimdi aramızda yoktur. Çok yazık ki, kendisini Kurban Bayramında, 19 Mart 1967 günü kaybetmiş bulunuyoruz.

Başkanımız Prof. Ali Macit Arda bu görevi 1946 yılında rahmete kavuşmuş olan Prof. Celâl Aybar'dan devralmıştı. Böylece, pek değerli bir zat olan o zamanın İstatistik Genel Müdürü Prof. Celâl Aybar'ı, yine değerli bir hocamız yâni Prof. Ali Macit Arda istihlâf etmiş oluyordu. Bu görevi 21 yıl süresince şeref ve liyakatla ifa etmiştir. Bunu kendisinde mevcut birçok meziyetler sayesinde yapabirmiştir. Ali Macit Arda, fikir işlerinin mükemmel teşvik ve takipçisi, siyasî faaliyetlerde de başarılı bir insandı.

Ben kendisini İstanbul Üniversitesinde (o zamanın Darülfünun'u) öğrencisi iken tanımak şevkini taddım. Bizim Beşerî Coğrafya Müderrisimiz (Ordinaryüs) ve ünlü Edebiyat Tarihçisi, Türkolog Fuat Köprülü'nün Dekanlığı zamanında Fakültenin Kâtibi Umumisi (Genel Sekreter) idi.

Biyografisinden öğreniyoruz ki, rahmetli Hocamız aslen coğrafya biliminin yaratıldığı, coğrafyanın doğduğu memleketten yani Ege kıyılarındandır. Kuşadası eşrafından Bakırköy Noteri Ahmet Hamdi (Bey)'le Şadiye (Hanım)'ın oğludur. 1887'de Bakırköy'de doğmuş ve ilk öğrenimini oradaki Frerler Okulunda yapmıştır. Orta öğrenimini Bakırköy Rüşdiyesi (Ortaokul) ile Vefa İdadisinde (Lise) tamamlayıp, yüksek öğrenim için Paris'e gitmiştir. Kendisinin çeşitli vesilelerle söylediği gibi, Meşrutiyet yıllarında memleketimizden ve Hükûmet tarafından Avrupa'ya tahsile gönderilen ilk kafileye mensuptu. Dönüşte ilgililerin "Coğrafyanın ihtisası da olur mu?" serzeniş ve lâtifesi ile karşılaşmışlardı. O sırada I. Dünya Savaşı başlamış ve Ali Macit Arda askerlik ödevini yapmak üzere Kızılay'da görevlendirilmiştir. Kızılay teşkilâtında tanıştığı rahmetli Prof. Dr. Adnan Adıvar'la dostluk ve işbirliği sonraları da devam etmiştir. Mütareke sıralarında Ali Macit Arda Darülfünun coğrafya muallimliğine getirildi. Bir müddet sonra da görevinden kendi isteği ile ayrılmış olan tanınmış coğrafyacı Faik Sabri Duran'ın yerine Beşerî Coğrafya Müderrisi oldu. Bize ihtisas sahasında Collège de France'ın ünlü coğrafyacısı Jean Brunhes'ü, Balkan Yarımadasının Beşerî Coğrafyası adlı eserin yazarı Sırp Coğrafyacısı J. Cvijic'i ve Kuzey Afrika'nın Beşerî Coğrafyasını tanıttı*. Üniversite tahsilinden önce

* Kendisi, büyük emek sarfiyle Jean Brunhes'ün Beşerî Coğrafyasını dilimize çevirmiştir ve bu tercüme, muhakkak ki Jean Brunhes'ün en selâhiyetli tercümesidir. Daktilo edilip baskıya hazır bulunan eser, ailesi nezdindedir. Millî Eğitim Bakanlığımızca alınıp bastırılması halinde, Millî Kütüphanemiz için esash bir kazanç teşkil edecektir.

henüz ilkokulda fransızcaya başlamış olduğundan ve Paris'e gittiğinde üç yıl Louis Le Grand Lisesinde lisan öğrenimi yaptığı için fransızca'yı gayet iyi biliyordu. O zamanlar pek revaçta olan ve bugün de değerini muhafaza eden Gallouédec-Maurette lise kitapları serisinden "Avrupa"yı ve rahmetli Hocamız Ord. Prof. İbrahim Hakkı Akyol'la birlikte "Genel Coğrafya"yı türkçeye çevirmiştir. Ayrıca, Bakanlık Öğretmen Kitapları arasında coğrafya öğretimine dair bir tercümesi yayımlanmıştır.

Dersleri çekiciydi. Bu derslerde onun nükteli sözlerini dinlemek başlı başına zevkti. İtina ile giyinir, sık kıravatlar bağlar, o zamanlar yeni çıkmış olan gümüş everşarp kalemiyle notlarına ilâveler yapardı. Seminerlerinde biz öğrencilerine araştırma ödevleri verir, tercümeyi teşvik eder, kırıcı olmıyan şakalı tenkidlerde bulunurdu. Kendisinden çok şey öğrendik. Geniş bibliyografya bilgisi edindik. Yabancı dil bilmenin lüzum ve faydasını öğrendik. Hayat bilgisi kazandık.

Türk Coğrafya Kurumunun kuruluşundan sonra değerli Hoca ile yakın dost olduk. 1941 yılında toplanan ilk Türk Coğrafya Kongresinde başlayan birlikte çalışmalarımız bizi her yıl İstanbul'da veya Ankara'da veya başka vilâyetlerde buluşturdu. Çok kez, tartışmalı geçen bilimsel toplantılara başkanlık ederdi. Sanki bu iş için yaratılmıştı. Meslek haftalarının hemen bütün toplantıları kendisi tarafından idare edilmiştir. Konuşanların, tebliğ yapanların çoğu ya eski profesör arkadaşları yahut bizim gibi öğrencileri veya kendisini tanıyıp seven ihtisas adamları olduklarından, arada çıkan bazan şiddetli tartışmaları şaka ve nükteleriyle tatlıya bağlar, hırçın davranışlara engel olur, ihtilâfları kolayca yatıştırırdı. Bunu hocalık vasıflarından başka siyaset adamı meziyetleri sayesinde kendiliğinden yapabiliyordu. Gerçekten, 1919-1920'de feci Yunan işgali altına düşmüş vilâyetlerimizde Kızılay teşkilâtının temsilcisi olarak yurttaşlarımıza, halkımıza değerli yardımlarda bulunmuştu. Kızılay'dan yakın dostu Dr. Adnan Adıvar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti İstanbul Temsilciliği sırasında da yine hariciyecilik meziyetlerini ortaya koyma fırsatını bulmuştu. Ancak, açık, samimî, sözünü sakınmıyan bir bilim ve kültür adamı olduğundan hocalık, profesörlük vasfı galip gelmiş ve bu meslekte kalmıştır.

Türk Coğrafya Kurumundaki başkanlığı kendisi için bir şekilden ibaret değildi. Coğrafyaya ve coğrafya mesleğine hudutsuz bir sevgisi vardı. Bütün ömrünce coğrafya konuşulan muhitlerde yaşamak istemiş ve öyle yapmıştır. Cazip ve sevimli şahsiyetiyle hazır

bulunduğu toplantıları canlandırırđı. Onu her zaman aramızda görmeye o kadar alışmıştık ki, son senelerde bazı toplantılara gelemeyişi bizim için gerçek bir mahrumiyet olmuştur.

Açık sözlü Hocamız Prof. Ali Macit Arda'nın yanında dünya insana başka türlü görünürdü. Gerçekçi ve bazen haddinden fazla mütevazı idi. Medenî bir Türk, medenî bir insandı. En yüksek muhitlerde iyi yaşamayı severdi. Ankara'ya gelişlerinde imkân bulursa Ankara Palas'ta kalır, kartvizitinde "Darülfünun Beşerî Coğrafya Müderrisi ve Edebiyat Fakültesi Kâtibi Umumisi" yazılı olduğu yıllarda, akşamları Beyoğlu'nun sayılı lokallerinden Tokatlıyan'da kahvesini içer, Boğazın en güzel mevsiminde Tarabya'daki Sumer Palas'ta yazlığa çıkardı. Son yıllarda bazı ikinci çaylarını eski arkadaşlarıyla birlikte Hilton'da içiyordu. Biz onun sade fakat seviyeli hayat telâkkisine imrenir, yaşama tarzını benimsemeye çalışırdık. Hoca, bir kelimeyle hayatın en mütevazıdan en yükseğine kadar kolayca intıbak eden, hem demokrat, hem aristokrat ruhlu, zevki yüksek bir insandı.

Başkan Prof. Ali Macit Arda, coğrafyayı, bulunduğu, hizmet ettiği bütün muhitlere tanıtmış, yaymış ve sevdirmişti. Siyasal Bilgiler Okulu, Galatasaray ve Haydarpaşa liseleri, Notre Dame de Sion Kız Lisesi, Üniversite! Coğrafyayı ondan dinleyip de sevmemek ve öğrenmemek mümkün değildi. Çünkü, bir ilmi ancak bilen ve tanıyan tanıtabilir, seven sevdirebilir.

Kısaca, Prof. Ali Macit Arda, feci işgal yıllarında Kızılay temsilcisi olarak, daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin İstanbul Temsilciliğinde görevli olarak, okullarda ve üniversitede öğretim üyesi olarak, nihayet Türk Coğrafya Kurumu'nun Başkanı sıfatıyla, Türk yurduna, ilmimize ve mesleğimize unutulmaz hizmetler ifa etmiştir.

Türk Coğrafya Kurumu çalışmalarına kendisi gibi büyük bir coğrafya sever olarak katılan ve istisnasız bütün coğrafya toplantılarında hazır bulunmaktan zevk duyan Sayın Eşi **Bayan Aliye Arda**'yı, bu münasebetle sevgi ve saygıyla, şükranla anmak borcumuzdur. Sayın Bayan Arda'ya sağlık ve uzun ömür dileriz.

Değerli Başkanımız Ali Macit Arda'nın hâtırasını tebcil ettiğimiz şu anlarda, kendisinden kısa süreler önce aramızdan ayrılmış bulunan değerli üye, meslektaş ve arkadaşlarımızı da anmak kadirdirlik ödevidir. Kendilerinin hayat hikâyelerini uzun uzadıya inceleyip tanıtmaya zemin ve zaman elverişli olmadığı için, şahsiyetleri hakkında ancak kısa bilgilerle yetineceğiz.

Kayıplarımızdan biri, ilk Türk Coğrafya Kongresinin toplanmasından itibaren Kuruma esaslı hizmetlerde bulunmuş olan **Faik Reşit Unat**'tır. Unat, bilim ve idare alanında kendi kendisini yetiştirmiş, müstesna bir kabiliyetti. Memlekette, padagoji ve bilim alanında olduğu gibi bilhassa organizatörlüğü ile tanınmıştı. Büyük tarih ve dil kongrelerinin, coğrafya kongre ve toplantılarının en ağır mesuliyetlerini kolayca taşır, organizasyon işlerinde karşılaşılan bütün güçlükleri zahmetsizce yenerdi.

Diğer bir kaybımız **Nuri Sertoğlu**, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin yetiştirdiği değerli bir idare ve siyaset adamıydı. Bulunduğu bütün görevlerde başarı kazandıktan sonra Büyük Millet Meclisine Sinop Milletvekili (Boyabat) olarak seçilmiş, Bütçe Komisyonunda çalışmalarını sırasında Coğrafya Kurumuna da kıymetli ve yakın ilgi göstermiş, esaslı, vefakâr bir meslektaşımızıdır.

Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişi **Bekir Beret**, çalışkan, sevimli, enerjik bir Karadeniz uşağı coğrafyacı idi. Kurum Dergisinde yayınladığı "Sera Heyelânı" adlı kıymetli etüdü ile kendisini tanıtmış ve bilimsel hüviyetini ortaya koymuştu. Bir taraftan bilim alanında ilerlerken, öte yandan Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişi olarak idarî sahada hizmet etmekteydi.

Prof. **G. B. Cressey** ile 1949'da Lizbon Milletlerarası Kongresinde ve Orta Portekiz gezisinde tanışmıştık. Amerika'nın Syracuse Üniversitesi değerli Profesörü **Cressey**, o kongrede vazifesi son bulan ünlü De Martonne'dan sonra Milletlerarası Coğrafya Birliği Başkanlığına seçilmiş ve Washington Kongresini düzenlemişti. Çin'de uzun zaman üniversite profesörlüğü yaparak çinceyi öğrenmiş, Çin, Sovyet Rusya, Asya konularında yayınladığı önemli eserleriyle tanınmıştı. Güneybatı Asya memleketleri üzerine çıkardığı *Yolkavşağı* "Crossroads" adlı değerli eseri hazırlarken üç defa Türkiye'ye gelmiş, Fakültemizde konferanslar vermiş bir Türk dostu idi.

L. Dudley Stamp, bundan evvelki devrede Milletlerarası Coğrafya Birliği Başkanı idi. Londra İktisat Fakültesi (London School of Economics) denince, Dudley Stamp akla gelirdi. Kendisiyle, Prof. Cressey ile olduğu gibi, Türkiye'nin Milletlerarası Birliğe girdiği Lizbon Kongresinde tanışmıştık. Dünya Coğrafya âleminde Asya üzerine, tatbikî coğrafya üzerine yazdığı eserlerle ve bölge plâncılığıının öncüsü olarak tanınıyordu. İstanbul ve Ankara üniversitelerinde konferanslar vermiş büyük bir coğrafyacı ve büyük bir dostumuzdu.

Diğer bir kaybımız Kurum Muhasebecisi, vazifesini bilen, çalışkan, akıllı, dürüst, filozof insan **Saim Hünel**'dir. Kurumun muhasebe defterleri elinde bulunduğu yıllar, bizim için huzur ve emniyet yılları olmuştur.

En son kayıplarımız, yaz ayları içerisinde aramızdan ayrılan **Neriman Öztekin** ile **Rauf Miral**'dir. Neriman Öztekin Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden mezun olduktan sonra E.İ.E.İ. Genel Müdürlüğüne intisab etmiş, orada zekâsı, bilgisi, kabiliyeti ile hem kendisini hem coğrafyayı sevdirmiş, coğrafyaya itibar kazandırmış, genç ve sevimli bir meslektaşımızdı. Görevinde çok ileri gidebilecek bir kabiliyetti.

Nihayet Rauf Miral, **Kırmızı Rauf**, İtalyan Kompozitörü Scarlatti gibi kırmızı saçlıydı. Öğretmen Okulu ve İstanbul Üniversitesinde yetişmiş, zekî, sağlam, esaslı fikir ve bilgilerle mücehhez, Kurum toplantılarında pratik fikirler ileri süren ve doğru yollar gösteren bir meslektaşımızdı. Öğretmeni bulunduğu Çapa Eğitim Enstitüsünde öğretim âleminin eski ve değerli "Tedisat Mecmuası"nı canlandırmış, meslektaşlarına bu dergiyle de hizmet etmeyi başarmıştır.

Bu açış konuşmasının son sözü olarak, buraya kadar isim ve hüviyetlerini zikrettiğim dost ve meslektaşlarımızı, coğrafya ailesinin eski yıllardan bugüne kadar vâki olmuş bütün kayıplarını, Başkamız Sayın Ali Macit Arda ile birlikte sevgiyle, saygıyla ve rahmetle anarak, aziz hâtıraları için sizleri bir dakika saygı duruşuna davet ederim.

Prof. Cemal Arif ALAGÖZ

★1941★